

УДК 331.45:338.24:669

Куріс Ю.В.

д.т.н., проф., професор кафедри металургійних технологій, екології та техногенної безпеки, Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні Запорізького національного університету, Україна

СИСТЕМА ОХОРОНИ ПРАЦІ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ

У сучасних умовах економічної нестабільності, техногенних викликів і посилення глобальної конкуренції металургійні підприємства зіштовхуються з необхідністю пошуку нових підходів до забезпечення власної життєздатності та конкурентоспроможності. Одним із ключових елементів такої стратегії є ефективне функціонування системи охорони праці. Її роль уже давно виходить за межі формального дотримання вимог законодавства — вона стає невід'ємною складовою економічної безпеки підприємства та засобом управління ризиками, що впливають на стабільність його діяльності.

Дослідженням питань охорони праці як чинника економічної безпеки підприємств присвячено чимало робіт вітчизняних та зарубіжних науковців. Теоретичні та практичні аспекти охорони праці, а також її вплив на конкурентоспроможність і економічну безпеку підприємств металургійної галузі знайшли відображення в дослідженнях таких учених, як: Н.Белоус, Т.Васильців, Г.Головінова, О.Грицик, С.Маселко, Ю. Мискін, О.Локотецька, О.Орлик, О.Судакова, Т.Тимофєєва, Ю.Ткаченко, Л.Філіпковська, А.Фомічов, З.Якубович та інших. Вони аналізували взаємозв'язок між рівнем безпеки праці та економічною ефективністю підприємств, а також розглядали охорону праці як стратегічний інструмент, що безпосередньо впливає на стабільність і конкурентоспроможність підприємств у металургійній галузі. Проте, незважаючи на значний внесок цих досліджень, питання інтеграції системи охорони праці в загальну стратегію економічної безпеки підприємств металургійної галузі залишаються недостатньо розглянутими, особливо в контексті конкретних підходів і методів оцінки економічного ефекту від забезпечення безпеки праці.

Підприємства металургійної галузі, як одні з найбільш небезпечних у виробничому секторі, мають справу з постійним ризиком виникнення аварій, травматизму та впливу шкідливих факторів на персонал [2, с. 67]. З огляду на це, побудова ефективної системи охорони праці передбачає не лише технічне та нормативне забезпечення, але й управлінську інтеграцію цього напрямку в загальну стратегію розвитку підприємства. Особливо актуальним є впровадження стандартів управління охороною праці на базі ISO 45001, що

забезпечує системний підхід до ідентифікації ризиків, участі працівників у процесі прийняття рішень і безперервного вдосконалення заходів безпеки.

Як зазначають дослідники, належна організація охорони праці дозволяє зменшити витрати на компенсації, штрафи та простой виробництва, що, в свою чергу, сприяє зниженню загальних витрат підприємства. Окрім того, ефективна система охорони праці безпосередньо впливає на підвищення продуктивності праці, оскільки створює безпечні умови для роботи, зменшуючи ризик травматизму і збоїв у виробничих процесах. Це також підвищує довіру інвесторів, оскільки стабільність і ефективність роботи підприємства в значній мірі залежить від рівня безпеки праці. В умовах впровадження принципів ESG-комплаєнсу (екологічного, соціального та корпоративного управління) ці аспекти набувають ще більшої ваги, оскільки забезпечення високих стандартів охорони праці є важливою складовою частиною відповідальності підприємств перед суспільством та їхніх корпоративних стратегій сталого розвитку [1, с. 44].

Практика свідчить, що підприємства з високим рівнем культури безпеки мають не лише стабільнішу структуру витрат, але й нижчий рівень плинності кадрів. Це пояснюється тим, що працівники, які працюють в безпечному середовищі, мають вищу задоволеність роботою, що зменшує їхню схильність до пошуку іншої роботи. Окрім цього, такі підприємства здатні залучати кращих спеціалістів завдяки позитивному іміджу, що формується в результаті піклування про здоров'я і безпеку працівників. Всі ці фактори сприяють підвищенню інвестиційної привабливості, оскільки інвестори звертають увагу не лише на фінансові показники, але й на соціальні та екологічні аспекти діяльності підприємства.

Ці положення підтверджуються статистичними показниками, які демонструють безпосередній зв'язок між станом охорони праці та ключовими економічними індикаторами, такими як рентабельність, витрати на компенсації та штрафи, рівень плинності кадрів, а також продуктивність праці. Такий взаємозв'язок подано в таблиці 1, що наочно ілюструє вплив ефективної системи охорони праці на економічні показники підприємства. Це підкреслює важливість інтеграції охорони праці в стратегічні та фінансові процеси підприємств, особливо в умовах сучасних вимог до корпоративної соціальної відповідальності.

Таблиця 1. - Вплив рівня охорони праці на економічні показники підприємства металургійної галузі

Показник	Високий рівень охорони праці	Низький рівень охорони праці
Кількість виробничих травм	Низька	Висока
Витрати на відшкодування шкоди	Мінімальні	Значні
Продуктивність праці	Зростає	Знижується

Репутаційні ризики	Знижені	Зростають
Інвестиційна привабливість	Вища	Нижча
Конкурентоспроможність підприємства	Підвищується	Падає

Враховуючи дані таблиці, можна зробити висновок, що ефективна система охорони праці відіграє не лише соціальну, але й важливу економічну функцію, яка значно впливає на загальну стабільність і процвітання підприємства. Забезпечення безпечних умов праці не тільки знижує кількість виробничих травм і нещасних випадків, але й сприяє зменшенню як прямих, так і непрямих витрат підприємства. До прямих витрат можна віднести компенсації за травми та захворювання, витрати на лікування, оплату медичних послуг, а до непрямих — простій виробничих потужностей, втрату продуктивності через відсутність працівників, а також репутаційні витрати через погіршення іміджу підприємства. Упровадження ефективної системи охорони праці підвищує мотивацію працівників, оскільки вони відчують підтримку і безпеку, що сприяє їх більшій зацікавленості та відповідальності в роботі. Це, в свою чергу, позитивно впливає на загальні виробничі показники, такі як зростання продуктивності праці, зменшення відсотка дефектів і помилок у процесах, а також підвищення якості готової продукції. Також варто зазначити, що наявність на підприємстві ефективної системи охорони праці покращує його репутацію на ринку.

Отже, у довгостроковій перспективі це створює передумови для сталого розвитку підприємства, що в умовах високої конкуренції та глобалізаційних процесів є критично важливим. Забезпечення безпеки праці також може стати одним із основних факторів для збереження і посилення конкурентних переваг підприємства, особливо у високоризикових галузях, таких як металургія. Підвищення ефективності охорони праці дозволяє підприємству не лише знижувати витрати, а й створювати можливості для інновацій та постійного розвитку, що є необхідною умовою для успішного функціонування в умовах змінної економічної ситуації. Таким чином, охорона праці має не тільки соціальне значення для забезпечення здоров'я та безпеки працівників, але й стратегічну важливість для економічної безпеки підприємства, його фінансової стабільності та здатності до сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дідур К.М., Дмитрюк С.П. Економічна ефективність впровадження заходів з охорони праці. *Агросвіт*. 2020. № 5. С. 43-49.
2. Драгун А.О. Визначення системи чинників, що впливають на економічну безпеку підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2020. № 34. С. 64-71.